

Andrej Šalehar*, andrej.salehar@bf.uni-lj.si

Portmannov cenik za leto 1874

Med objavami o kranjski čebeli v zadnjih petih letih so še posebej zanimive tiste, ki poročajo o njeni genetski čistosti in ki predstavljajo osnovna izhodišča za načrtno ohranjanje kranjske čebele. Na splošno so povzročila presenečanja, saj je bilo ugotovljenih veliko, po najnovejši raziskavi celo 17, različnih haplotipov (Razpet in dr., 2010). Kozmus in dr. (2012) pišejo, da je naravna genetska raznovrstnost pri *A. m. carnica* večja, kot smo sprva domnevali. Te ugotovitve odpirajo veliko vprašanj, med drugim tudi vprašanje o nekontroliranem vnosu tujerodnih čebel.

V Arhivu Republike Slovenije je bil lani odkrit dokument »Preisverzeichnis« (tj. cenik iz leta 1874, ki ga je izdal J. Portmann, lastnik industrijskega učnega, vzorčnega in trgovskega čebelnjaka na Kolpi pri Metliki (glej uvodni del prve strani cenika).

knjižnici na Brdu pri Lukovici. Objavljene cenike in oglase lahko delimo v dve skupini:

1. Ceniki in oglasi prodajalcev čebel s Kranjskega; vsi so oglaševali, in to pogosto zelo poudarjeno, da so v prodaji prave ali čiste kranjske čebele. Lakmayer (1906) je v obširnem sestavku »Inserati naših čebelarških trgovcev« kritično presodil čistost kranjskih čebel in zapisal:

(Glede te „pravosti“, t. j. glede nepokvarjenosti našega plemena, da namreč ni z drugim čebelnim plemenom nič nemešano, vemo že tako vsi pri čem da smo! Prave kranjske čebele imajo sivkaste zadkove obročke. Kdor pa ima le take v svojem čebelnjaku, naj se oglasi! Večidel so povsod nemešane z laškimi plemenom, morda se tuintam kje v gorah in na samotah najde pravo nemešano kranjsko čebelno plemo.

Zato bi vsem gg. trgovcem svetoval, naj to besedo „pravi“ izpuste v svojih inseratih. Saj tudi potrebna ni, ker naročniki inozemci so že zadovoljni, da le dobijo čebele res iz Kranjskega. Da tudi naše čebelno plemo ni več popolnoma čisto in pravo, jim, razun nekaterih strokovnjakov, ni znano. Sicer pa tudi vidimo, da nekateri Korošci (glej drugi inserat „Čiste kranjske čebele“) ponujajo naše čebele in rabijo besedo „kranjske“, namesto „kranjskega plemena“.

Vir: Slovenski čebelar, 1906, str. 74

2. Ceniki ter oglasi prodajalcev čebel iz sosednjih držav – Italije, Nemčije, Avstro-Ogrske in dr. – odkrivajo, da so prodajali zelo različne čebele: čiste italijanske, čiste egiptovske, čiste ciprske, čiste kranjske čebele, čebele resavke, egiptovske matice, oprrašene z italijanskimi troti, italijanske matice, oprrašene z egiptovskimi troti, italijanske križane matice, ciprske matice, oprrašene z italijanskimi troti, italijanske matice, oprášene s ciprskimi troti, in italijanske ali ciprske matice, oprášene z nemškimi troti.

Preisverzeichnis
des industriellen Lehr-, Meister- und Handelsbienenhandes an der Aulpa bei Wötling, letzte Post Wötling in Unterkrain für das Jahr 1874.

Kraimer, Italien, Bohar-Bienen.	März		Mai		Juni		Juli		Aug.		Sept.	
	fl.	kr.	fl.	kr.	fl.	kr.	fl.	kr.	fl.	kr.	fl.	kr.
A. Kraimer Bienen!												
1 Eine Königin mit 100 Bienen	4	—	3	—	3	—	3	—	2	50	2	—
2 Eine Königin mit 1 Pfd. Bienen	6	—	5	—	4	50	4	—	3	—	—	—
3 Eine Königin mit 1 Pfd. Bienen	8	—	7	—	6	—	5	—	5	—	4	—
4 Eine Königin mit 2 Pfd. Bienen	9	—	8	—	7	—	6	—	6	—	5	—
5 Königshof	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
6 Winterhof, beweglicher Bau	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
7 Winterhof	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
8 Winterhof, beweglicher Bau	—	—	3	—	3	—	—	—	—	—	—	—
B. Reine it. leucifide Bienen												
9 Eine bewegliche Königin mit 100 Bienen	—	—	6	50	6	—	5	—	4	4	3	50
10 Eine bewegliche Königin mit 1 Pfd. Bienen	—	—	10	—	9	—	8	—	7	7	6	—
11 Eine bewegliche Königin mit 1 Pfd. Bienen	—	—	10	—	9	—	8	—	8	8	7	—
12 Eine bewegliche Königin mit 2 Pfd. Bienen	—	—	—	—	11	—	10	—	9	9	8	—
13 Winterhof, beweglicher Bau	—	—	—	—	—	—	—	—	15	15	15	—
C. Italienische Königin mit kraimer Drohne betrachtet												
14 Eine Königin mit 100 Bienen	—	—	5	—	5	—	4	—	3	4	3	—
15 Eine Königin mit 1 Pfd. Bienen	—	—	8	—	7	—	6	—	6	6	5	—
16 Eine Königin mit 1 Pfd. Bienen	—	—	—	—	8	—	7	—	6	6	5	—
17 Eine Königin mit 2 Pfd. Bienen	—	—	—	—	9	—	8	—	7	7	6	—
18 Winterhof, beweglicher Bau	—	—	—	—	13	—	9	—	8	—	—	—
19	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Reine Bienenwaben												

nehmen im Laufe des Sommers bei rechtzeitiger Bestellung abzugeben, je langs Bereitst vorhanden ist, per Pfd. 90 kr.

Portmannov cenik za leto 1874 – uvodni del prve strani.

Vir: Arhiv Republike Slovenije – Bienenubventionen SI AS 533 SB 10-5

Portmann (1874) je kupcem ponujal: kranjske čebele, čiste italijanske čebele in italijanske matice, oprášene s kranjskimi troti. Brez dvoma je povsem nepričakovano, da so na Kranjskem javno prodajali tudi italijanske čebele in križance.

Najdba je bila spodbuda za pregled cenikov in oglasov za prodajo čebel, objavljenih v letih 1845–1899 v reviji Bienen-Zeitung. Letnike od leta 1845–1870 smo našli na spletu, preostale pa v Čebelarški

Sklep

Ceniki in oglasi odkrivajo zelo raznovrstno ponudbo podvrst medonosnih čebel, in to ne samo evropskih, ampak tudi zunajevropskih in najrazličnejših križancev. V drugi polovici 19. stoletja je bil posebej po letu 1853, ko so v Nemčijo uvozili italijanske čebele, v Evropi čas velikih migracij in križanj različnih podvrst medonosnih čebel. Takratni čebelarji so, kot je videti, že imeli dobre izkušnje s čebelami križanci, pri katerih je izrazit fenomen heterozisa. Ali je kranjska čebela temu ušla? Zelo verjetno ne, o tem pa je med drugimi pisal Lakmayer že leta 1906 in to so potrdile tudi najnovejše raziskave. Kljub temu je ugotovljena genetska raznovrstnost kranjske čebele z ureditvijo plemenilnih postaj in izbiro družin pravo izhodišče za njeno ohranjanje. Še je čas! ■

* zaslužni prof. dr., Biotehniška fakulteta Univerze v Ljubljani

Viri:

Razpet, A., Sušnik - Bajec, S., Kompan, D., Dovč, P. (2011): Analiza mitohondrijske DNA (mtDNA) v populaciji slovenskih čebel. Poročilo za leto 2011. Domžale: Javna služba genske banke v živalih, 5 str.

Centi v reviji Bienen-Zeitung: Organ des Vereins des Deutschen Bienenwirthe, Eichstadt (Nordlingen): Verein des Deutscher Bienenwirthe. 1845-1899.

Portmann, J. (1874): Preisverzeichniss ... für das Jahr

1874. Arhiv Republike Slovenije – Bienensubventionen SI AS 533 SB 10-5, 2 str.

Lakmayer, F. (1906): Inserati naših čebelarških trgovcev v: Slovenski čebelar. Čebelarška zveza Slovenija, IX, št. 5, str. 73-74, in št. 6, str. 87-90.

Kozmus, P., Sušnik, S., Razpet, A., Meglič, V., Dovč, P. (2012): Opredelitev genetskih značilnosti čebele Apis mellifera carnica. v: Api Slovenija, 35. dnevi čebelarstva v Celju. Celje, 16.-18. marec, str. 48-49.

ČEBELARSKI TURIZEM

S primorskimi čebelarji na Češkem

Nekega zgodnjega aprilskega jutra smo se iz Primorske odpravili proti Češki. Na poti proti našemu cilju smo se ustavili v kraju Tabor ter si ogledali muzej čokolade in marcipana. Od tam smo pot nadaljevali proti Pragi, kjer smo prenočili. Prihodnji dan smo se odpeljali proti našemu cilju – čebelarskemu inštitutu v Dolu pri Pragi, kjer nas je pričakal prijazen gostitelj dr. František Kamler.

Foto: Trajče Nikoloski

Urbano čebelarjenje na Češkem

Inštitut deluje že vse od svoje ustanovitve leta 1922. Leta 1997 je bil privatiziran, tako da je zdaj delno v češki, delno pa v tuji lasti. Na inštitutu je redno zaposlenih 50 raziskovalcev, občasno pa jim pomaga še približno 50 zunanjih sodelavcev. Skrbijo za tisoč čebeljih družin v nakladnih panjih, a z različnimi merami satnikov (39 x 24 cm in 39 x 22 cm), z devetimi do desetimi sati v eni nakladi ter z dvanajstimi sati v visoki nakladi, odvisno od sistema čebelarjenja. Med drugimi dejavnostmi se ukvarjajo tudi s proizvodnjo in prodajo zdravil proti varozi, kot sta npr. rotenon, ki razpade v vodi, in formidol, ki je izdelan na podlagi mravljinčne kisline. Za preprečevanje bolezni na leto pregledajo do 35.000 vzorcev z varojami ter številne vzorce hude gnilobe. Na leto umetno osemenijo 500 rodovniških matic. Raziskujejo vpliv pesticidov na čebele ter nadzorovano uporabo teh sredstev na oljni ogrščici, sončnici in bobu. Imajo selekcionirane sorte oljne ogrščice in sončnice, ki se oprasažejo brez pomoči čebel. Dr. Kamler je kot zanimivost povedal, da na 350.000 ha oljne ogrščice ne boste opazili niti ene čebele na 1 m². Glede na to jim je torej uspelo preprečiti odmi-

ranje čebel zaradi škropljenja s sredstvi za varstvo rastlin. Pod vodstvom dr. Krika namenjajo pozornost tudi drugim oprasaževalcem, npr. čmrljem. Na inštitutu sicer poteka dopoldansko in popoldansko izobraževanje skupin mladih čebelarjev.

Zadovoljni z videnim smo se odpravili v kraj Hulice, kjer smo obiskali čebelarski muzej, ki so ga leta 2012 obnovili s pomočjo evropskih sredstev v vrednosti 12 milijonov EUR. V njem je na sodoben, interaktiven način prikazano življenje čebel od drevesnega dupla do zdajšnjega panja. Posebej zanimivi so kratki filmi iz življenja čebel in različni didaktični pripomočki za najmlajše.

Naš naslednji cilj je bil kraj Bistrice, kjer smo obiskali velikega čebelarja g. Ludvika Belohlaveka, ki že 30 let čebelari s 600-700 družinami v nakladnih panjih. Čebele ima nameščene na več stojiščih v različnih krajih, na katerih je po 40-50 družin, zato čebel ne prevažajo. Če je paša dobra, pridelajo 60 kg medu na panj, če je slabša, pa 30 kg medu na panj. Povprečno torej pridelajo 45 kg medu na družino. Povprečna cena medu na domu ali v trgovini je od 4-9 EUR/kg. Če vemo, da je povprečna poraba medu na prebivalca na Češkem 0,7 kg, pravi čebelar Ludvik, sam proizvede dovolj medu za potrebe regije, v kateri živi. Za lažje razumevanje – na Češkem je registriranih 50.000 čebelarjev, ki čebelarijo s 500.000 čebeljimi družinami. Večji čebelarji skrbijo za 100-150 družin, povprečje pa je 11 čebeljih družin na čebelarja.

Naslednji dan smo se odpravili k urbanemu čebelarju Avgustinu Uvaščiku, ki ima na petih stojiščih

Predavanje dr. Františka Kamlerja

Foto: Trajče Nikoloski